

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

(Voortgezet) speciaal onderwijs

Sectorlijnen 2026: (voortgezet) speciaal onderwijs

Algemeen

Ook in 2024-2025 is het aandeel leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs toegenomen. In deze context ontwikkelen besturen en scholen voor (v)so zich, samen met het regulier onderwijs, richting inclusiever onderwijs. Op sommige plaatsen is de beweging al zichtbaar in de dagelijkse praktijk, bijvoorbeeld door intensieve samenwerking met reguliere scholen en vormen van geïntegreerd onderwijs.

4 van de 5 scholen zijn voldoende

Op 81% van de 185 scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs waar de inspectie de afgelopen 2 schooljaren een steekproefsgewijs kwaliteitsonderzoek uitvoerde, is de kwaliteit voldoende. De standaard Uitvoering en kwaliteitscultuur werd het vaakst (24%) als goed gewaardeerd. De standaarden die het vaakst als onvoldoende werden beoordeeld zijn Evaluatie, verantwoording en dialoog (17%) en Resultaten (12%). Inspecteurs zien vaak een samenhang tussen onvoldoendes op deze 2 standaarden. Op de scholen waar dit speelt wordt niet duidelijk vastgesteld of leerlingen bij het verlaten van de school voldoende resultaten hebben behaald en analyseert de school niet systematisch welke verbeteringen in het onderwijs nodig zijn om de resultaten te verbeteren.

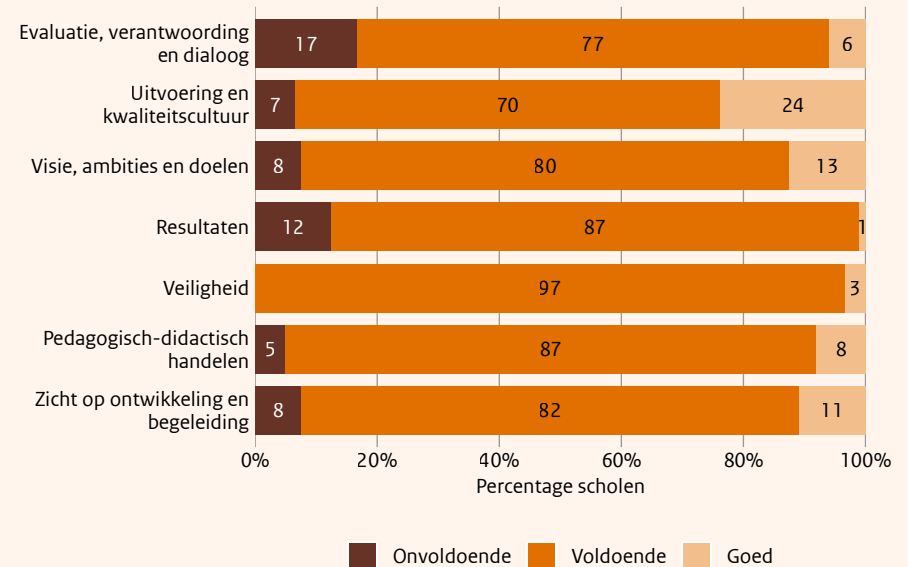
Veel scholen krijgen een of meer herstelopdrachten

Na een steekproefkwaliteitsonderzoek krijgt een ruime meerderheid van de (v)so-scholen een of meer herstelopdrachten. Soms gaat dit samen met een onvoldoende oordeel op een standaard; bij een kleinere tekortkoming kan de standaard voldoende blijven, maar wordt wel een herstelopdracht gegeven. De meeste herstelopdrachten betreffen de standaard Basisvaardigheden (Nederlandse taal, rekenen en burgerschap) en dan vooral voor het burgerschapsonderwijs.

Kwaliteit van besturen na herstel vaak weer voldoende

Ruim een vijfde van de door de inspectie onderzochte (v)so-besturen kreeg tussen 2021-2022 en 2024-2025 het oordeel onvoldoende. In dezelfde periode voerden we 20 herstelonderzoeken uit bij besturen met (v)so-scholen; in 17 gevallen was het oordeel daarna weer voldoende of goed. De financiële kwaliteit is doorgaans op orde, maar het beleidsrijk begroten moet beter. De liquiditeit en solvabiliteit liggen in het (v)so, ondanks een lichte daling, nog ruim boven de financiële signaleringswaarden.

Oordelen per standaard bij steekproefonderzoek (v)so-scholen in de schooljaren 2023-2024 en 2024-2025 (n=185)

Basisvaardigheden in uitstroomprofiel vervolgonderwijs stabiel

In het so hebben we landelijk alleen zicht op de resultaten van leerlingen die deelnemen aan de eindtoets en doorstromen naar het vo of vso (uitstroomprofiel vervolgonderwijs). Voor deze groep zijn de resultaten voor taal en rekenen-wiskunde tussen 2024 en 2025 redelijk vergelijkbaar. De resultaten voor rekenen-wiskunde liggen duidelijk lager dan voor taal. Ook in het vso is maar beperkt zicht op de resultaten van leerlingen. De gemiddelde eindexamencijfers van de leerlingen die examen doen zijn vergelijkbaar met die in het regulier vo. Voor leerlingen in het uitstroomprofiel arbeid of dagbesteding ontbreekt een landelijk beeld van het bereikte niveau voor taal en rekenen-wiskunde. Wel is het van belang dat scholen voor leerlingen in het uitstroomprofiel arbeid gezamenlijk bepalen, welke onderdelen van referentieniveaus wel (gedeeltelijk) haalbaar zijn. Vervolgens kunnen zij hun curriculum daarop richten en inzichtelijk maken hoe zij hiernaartoe

werken en met welk resultaat. Voor leerlingen in het uitstroomprofiel dagbesteding is het eveneens van belang dat scholen expliciteren welke doelen zij voor basisvaardigheden nastreven en hoe deze bijdragen aan zo groot mogelijke zelfstandigheid.

Veiligheidsbeleid is in (v)so op orde, maar er zijn veel uitdagingen

De standaard Veiligheid is tijdens de steekproefkwaliteitsonderzoeken in 2023-2024 en 2024-2025 op alle onderzochte 185 scholen als voldoende, of in enkele gevallen, als goed beoordeeld. Dat betekent dat al deze scholen voldoen aan de wettelijke verplichtingen rond veiligheid. Het voldoende oordeel op de standaard Veiligheid betekent niet dat (v)so-scholen geen (grote) uitdagingen kennen rond veiligheid. Veel jongeren kampen met mentale problemen en psychische klachten. Vooral jonge tieners (10 tot 15 jaar) die relatief veel tijd aan sociale media besteden zijn kwetsbaar. Leerlingen binnen het praktijkonderwijs (pro) en vso lijken bovendien een verhoogd risico te lopen op criminele uitbuiting (Üstüner-Tüfekci et al., 2023), waarbij zij bijvoorbeeld hun pinpas moeten afgeven of worden gedwongen om ergens explosieven neer te leggen.

Toename van het aantal leerlingen in het (v)so

Het aantal leerlingen in het (v)so steeg in schooljaar 2024-2025 met 1.200 leerlingen ten opzichte van 2023-2024. De toename zit uitsluitend bij voormalig cluster 3- en 4-scholen. De meerderheid van de naar het vso uitstromende leerlingen wordt aan het begin van de middelbare school (leerjaar 1 of 2) verwezen. Leerlingen van een cluster 2-instelling stromen aanzienlijk vaker uit naar (meer) regulier onderwijs tijdens en na de basisschoolleeftijd dan leerlingen van een voormalig cluster 3/4 school. Ongeveer 20% van de (v)so-scholen heeft een plaatsingslijst waarop gemiddeld 8 leerlingen staan die wachten op een plek (Middelbeek et al., 2024).

Baanzekerheid van vso-leerlingen lager dan van pro-leerlingen

Baankansen van vso-leerlingen met een arbeidsmarktprofiel en pro-leerlingen verschillen. Direct na uitstroom heeft ongeveer een derde van de vso-leerlingen een baan, tegenover circa 60% van de pro-leerlingen (ROA, 2026). Na 2 jaar heeft ongeveer 60% van de vso-leerlingen ten minste eenmaal een baan gehad, tegenover ongeveer driekwart van de pro-leerlingen. Vso-leerlingen verlaten hun baan vaker en sneller, maar vinden ook iets sneller een nieuwe baan. Een mogelijke verklaring is dat vso-leerlingen vaker beschut werk hebben en pro-leerlingen vaker reguliere banen. Voor beide groepen blijft begeleiding na school essentieel om een stabiele positie op de arbeidsmarkt te bereiken.

Afbouw van gesloten jeugdzorg heeft impact op onderwijs aan residentiële leerlingen

Leerlingen wonen soms tijdelijk niet thuis, omdat ze bijvoorbeeld uit huis geplaatst zijn of intensieve behandeling nodig hebben. Soms gaan leerlingen dan naar een school die verbonden is aan de instelling waar zij wonen, een zogenoemde residentiële school. In schooljaar 2024-2025 zaten er ongeveer 1.200 so- en 1.200 vso-leerlingen op een residentiële school. Het merendeel (so: 90% en vso: 77%) van de leerlingen zit er gemiddeld langer dan 6 maanden.

Het aantal residentiële leerlingen is sinds 2015 met meer dan de helft afgenomen (OCW, 2025). In 2022 heeft de rijksoverheid besloten om de gesloten jeugdzorg af te bouwen en instellingen om te vormen tot kleinschalige voorzieningen of op te heffen. Het doel is dat er in 2030 geen jongeren meer gesloten geplaatst worden. Aan de nieuwe kleinschalige voorzieningen is geen school verbonden. De jongeren in de kleinschalige voorzieningen zouden naar een v(s)o-school in de buurt moeten kunnen gaan. De vraag is wel of deze scholen altijd voldoende expertise hebben om deze leerlingen goed te kunnen ondersteunen.

Onderwijsondersteuners spelen een belangrijke rol in het (v)so

In het (v)so werken naast leraren veel onderwijsondersteuners (onderwijsassistenten, klassenassistenten en lerarenondersteuners) die een belangrijke rol vervullen in het onderwijs en dat ook in de toekomst zullen blijven doen. Onderwijsondersteuners zijn over het algemeen tevreden met hun baan en hebben er plezier in en dragen volgens leraren bij aan werkplezier en een lagere werkdruk. Spanning ontstaat wanneer zij als invaller voor de leraar worden ingezet (Van Miltenburg et al., 2025). Daarom is het belangrijk dat hun inzet plaatsvindt op basis van een duidelijke visie op hun taken en kennis van effectieve interventies.

- Middelbeek, L., De Roode, J., Vleeskens, M., Van der Veen, I., & Lourens, J. (2024). *Monitoronderzoek Wachtlijsten in het gespecialiseerd onderwijs*. Peiling 2. Oberon.
- OCW (2025). *Ontwikkeling van het aantal leerlingen in het primair onderwijs*. Geraadpleegd op 24 februari 2026 van: <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/primair-onderwijs/leerlingen/aantallen-ontwikkeling-aantal-leerlingen>
- ROA (2026, in voorbereiding). *When the school bell rings out: A Look at the Post-School Paths of SEN and PRO Graduates*. Research Center voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA).
- Üstüner-Tüfekci, A., De Winter, M., Smulders, I., & Janssen, J. (2023). *Criminele uitbuiting onder scholieren in Zeeland*. Een onderzoek in het voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs. Avans Hogeschool – Centre of Expertise Veiligheid & Veerkracht.
- Van Miltenburg, N., Van Hassel, D., de Rooij, H., Wartenbergh, F., Bendig, J., Van Giesen, R., & Oudejans, M. (2025). *Effectieve inzet van onderwijsondersteunend personeel in basis- en voortgezet onderwijs*. CAOP; Centerdata; MOOZ.

© Inspectie van het Onderwijs | 2026

Dit overzicht is gemaakt op basis van de Staat van het Onderwijs 2026. De Staat van het Onderwijs en alle aanvullende informatieproducten, waaronder een digitaal magazine en technische rapporten, kunt u vinden via: www.onderwijsinspectie.nl.

Aanbevelingen

In 2025 benadrukten we het belang van een goed werkend stelsel van kwaliteitszorg, met specifieke aandacht voor goed onderwijs in de basisvaardigheden. Besturen kunnen hiervoor sinds kort gebruik maken van de door de Sectorraad GO ontwikkelde Handreiking bestuurlijke kwaliteitszorg gespecialiseerd onderwijs. Ook vragen we steeds weer aandacht voor het belang van meer (tussentijdse) doorstroom naar regulier onderwijs. Deze aanbeveling blijft in het kader van het streven naar inclusief onderwijs in 2035 onverkort actueel. Dit jaar geven we daarnaast nog 2 aanbevelingen mee.

Scholen: maak gebruik van mogelijkheden (bijvoorbeeld symbiose) om in samenwerking met het regulier onderwijs te zorgen voor een ononderbroken ontwikkeling van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften.

Besturen: zorg ervoor dat scholen zich ook goed kunnen verantwoorden over hun resultaten wanneer de referentieniveaus voor Nederlands en rekenen-wiskunde niet (volledig) van toepassing zijn en over de resultaten van leerlingen waarbij vooral de ontwikkeling van de (communicatieve) zelfredzaamheid centraal staat.